

Slangekruid (*Echium vulgare* L.)

268

De plant

De bloeisteel heeft een groot aantal schutbladjes; in de oksels daarvan staan de bloeischichten vol bloemknoppen en bloemen. Slangekruid is een één- of meerjarige plant; in het bloei-jaar komt uit het bladrozet de bloeisteel tevoorschijn.

De bloemen zijn volledig van kruisbestuiving afhankelijk; na de bevruchting valt de kroon af en worden de vier zaadvruchtjes beschermd door de vijfslippige kelk. De plant zaait zichzelf goed uit; ook vogels zorgen voor verspreiding.

Als het vruchtnootje ontkiemt, vormt het slangekruid een rozet van lancetvormige bladeren. De wortelstok kan een grote diepte bereiken, zodat de plant ook op droge grond goed gedijt. De grootte van het rozet is bepalend voor de omvang van de plant. Uit het bladrozet komt, in het jaar erop, of - bij eenjarige planten - nog dezelfde zomer, een krachtige bloeisteel tevoorschijn, die rechtop staat en, afhankelijk van de soort, een lengte van 30 cm tot één meter heeft. Op de bloeisteel groeien, in de oksels van smalle steunbladjes, 30 à 40 korte schichten, die tegen de steel aankrullen. Uit de schichten openen zich één voor één de bloemen. In de knop zijn ze rood; als zij open gaan, strekken zij zich en gaan schuin omhoog staan; vervolgens kleuren zij roze en donkerblauw tot hemelsblauw. Ook komen er purperen en witte varianten voor.

Vaak, vooral bij de cultivars, vormt zich vanuit de rozet nog een kring van korte zijstelen en ontstaat er een forse plant, die langdurig een zee van bloemen produceert. Deze bloei kan van mei tot begin oktober duren. Na een geslaagde bevruchting valt de kroon af en groeien, in de vijfslippige groene kelk, vier nootvruchten. Vogels pikken deze op en verspreiden zo de plant; het restant valt rond de plant en ontkiemt daar in ruime mate.

De bladeren en de schichten hebben een stekelige beharing waardoor de plant een ruwe indruk maakt. Dit is eigen aan de familie van de 'ruwbladigen' waartoe de plant behoort.

De plant is inheems in heel Europa en West-Azië; in de andere werelddelen werd zij geïmporteerd. In het wild vind je haar vooral op droge braakliggende gronden; tussen de kiezels langs wegen en spoorbanen; op verlaten landbouwgronden en in de duinen. In cultuur gebracht is de plant sterk in opkomst en zien

Een spontane witte variant van het violette Slangekruid. Het ras *Echium aculeatum* is van zichzelf wit.

De 5-tallige bloem hoort tot de lipbloemigen; door haar positie doet zij denken aan de muil van een slang.

Het vrouwelijk stadium van de bloem; de 2-lobbige stempel steekt ver buiten de kroon.

wij haar steeds meer in parken en tuinen, op zonnige standplaatsen, in een luchtige humusarme grond. De cultivars zijn vooral afgeleid van de oorspronkelijke rassen: het *Echium vulgare* (het gewone Slangekruid) en het kleinere vaak eenjarige *Echium plantagineum* (het violette Slangekruid), dat een rozige gloed heeft.

De bloem en haar bezoekers.

De bloem is 5-tallig: de 5 lange, diep gespleten, groene kelkbladen vallen nauwelijks op. De kroon heeft 5 lobben die de lipbloemige vorm hebben; de twee bovenste blaadjes zijn groter dan de andere drie en steken verder uit; het onderste blad is maar kort en doet geen dienst als landingsplaats. De bloem staat schuin omhoog op de slangachtig opgerolde schicht en doet denken aan de muil van een slang, zeker als straks de tweespletige stempel als een slangentong naar buiten komt. Het bovendeel van de kroon is ondiep en gaat zonder keel trechtersvormig over in de nauwere kroonbuis. Ook onze honingbijen kunnen de ruime nectar, aan de voet van het bovenstandig vruchtbeginsel, gemakkelijk bereiken. De strepen op de kroonbladen en de lichtvlekken onder in de buis doen dienst als honingmerk en wijzen met haar intensievere geur de weg. De totale diepte van de bloem is ongeveer 15 mm.

Wanneer de nog roze bloem opengaat, is zij in het mannelijke stadium; de vijf krachtige helmraden strekken zich horizontaal naar voren; buiten de bloemkroon buigen zij naar boven en dienen als landingsplaats voor de bestuivende insecten; de helmknoppen leveren het rijpe, donkerblauwe stuifmeel af aan de buikzijde van de bezoeker. Pas later verkleurt de kroon en komt de stamper naar buiten; deze steekt zijn tweelobbig gespleten stempel tot voorbij de helmraden. De stempelbolletjes zijn nu ontvankelijk en de bloem is in

haar vrouwelijke stadium. De bezoeker beweegt zich over het stempel heen en veegt het pollen, dat zij meenam van de jongere bloem, af aan de stempelbolletjes van de oudere. Alleen kruisbestuiving kan voor bevruchting zorgen. Het eigenlijke bezoek is 3 uur, in de vroege namiddag dus. Hommels en honingbijen zie je evenwel de hele dag in de weer; daarnaast solitaire bijen en zweefvliegen. Voor al deze bestuivers is het slangekruid een belangrijke drachtplant voor zowel pollen als nectar. Voor de imkertuin betekent de plant een aantrekkelijke aanvulling op het zomermenu; bloeitijd mei tot oktober.

De kleur van het pollen is donkerblauw; deze hommels vloog bloemvast.

Deze bij verzamelt pollen en vliegt op de pas geopende bloem.

Naamgeving en gebruik.

Al in oude tijden deed de bloem aan een slang denken. De naam *Echium* is afgeleid van het Oud Griekse woord echis = slang. In de 16e eeuw dacht men, dat een plant door haar uiterlijk haar nut aangaf voor de mens; vandaar dat het slangekruid gebruikt werd tegen slangenbeten. Tegenwoordig zet men nog steeds thee van het blad en drinkt het als middel tegen koorts en hoofdpijnen.